

JORDI PLAY

“Les elits financeres porten Europa al camí de la seva destrucció”

Joan Tugores (Palma, 1953) és catedràtic de teoria econòmica de la UB i ex-rector d'aquesta universitat. Analitza els errors que ha comès Europa amb la moneda única, i adverteix que la UE ha posat en perill el seu gran valor històric: combinar creixement, estat del benestar i democràcia.

La desapareguda Margaret Thatcher, *premier* britànica entre 1979 i 1990, va escriure l'any 2001 que la moneda única fracassaria, que els intents per rescatar-la serien inútils i que la UE acabaria decidint els pressupostos dels països membres. La segona part es compleix. I la primera, ningú no gosa descartar-la. Una visionària o una analista excel·lent?

—Thatcher coneixia la naturalesa humana, i en el moment en què va escriure això no era inevitable que passés el que ha passat, però els errors que hem comès els europeus en el disseny

i la gestió de l'euro, els avisos que vam rebre sobretot en èpoques de vaques grasses que algunes coses es podien tòrcer, que els diferencials d'inflació i competitivitat estaven anant massa lluny i calia redreçar-ho. No vàrem saber llegir aquests advertiments, i quan va arribar la crisi vàrem trigar massa a reaccionar i ara estem intentant posar-hi remei tard i malament. Els europeus, amb els nostres errors hem fet realitat allò que va dir Thatcher fa més d'una dècada. El nostre destí econòmic no estava escrit, però ella va encertar basant-se en la capacitat de cometre errors dels líders europeus. I efectivament, la mala gestió d'Europa ens ha conduït a aquesta situació.

—**Alguns dels principis fundacionals de l'eurozona eren erronis, al vostre entendre?**

—Hi havia alguns pecats originals. El primer, el més important i ben conegut per tothom, era que no hi havia precedents històrics significatius de fer una integració monetària sense una integració política profunda. Per a combatre aquesta evidència, els pares de l'euro van dir que un símbol tan quotidià com la moneda generaria un sentiment d'identitat europea que facilitaria la integració política. Amb el pas del temps s'ha vist que era una ingenuïtat, i en temps difícils el sentiment europeu no ha existit i els interessos dels diferents estats han passat per sobre dels interessos d'Europa. Era un risc, però es van voler llançar a la piscina sabent que incomplíem un precepte històric.

D'altra banda, també hi va haver errors o ingenuïtats tècniques, com per exemple la creença que amb una moneda única, un banc únic i una política monetària única, l'evolució econòmica de la inflació i altres variables econòmiques seria molt més semblant, i per tant, que la moneda única estandarditzaria les economies d'Europa. Heus aquí una altra ingenuïtat que ja vam observar quan l'euro va començar a circular, amb diferències d'inflació molt més grans que les esperades, i amb alguns països, sobretot del sud d'Europa, que permetien taxes de creixement del crèdit insostenibles. Però la bonança econòmica va dissimular totes aquestes asimetries i, en qualsevol cas, es computaven com a efectes col·laterals.

—**Per tant, la UE és una unió política que no va acabar de quallar, sense unió econòmica, sense política fiscal i amb una moneda única que trontolla... Què és, a hores d'ara, la UE?**

—És un mercat únic que més o menys funciona. La voluntat explícita dels pares d'Europa, als anys cinquanta, era que comencés sent un mercat per a esdevenir després una unió política i econòmica amb un entramat d'interessos comuns que fessin impossible una nova guerra. A hores d'ara, tot apunta a un fracàs històric d'aquella voluntat fundacional. L'opinió pública té la percepció que Europa no és la pàtria de l'estat del benestar, sinó un aparell burocràtic que executa retallades i les restriccions de l'estat del benestar. És una deriva especialment perillosa.

—**No és només una percepció...**

—És una realitat. S'està perdent de forma significativa allò que històricament ha significat l'Europa occidental i la UE. A l'Europa occidental des dels anys seixanta i fins fa quatre dies ha estat l'únic moment de la història en el qual han conviscut de forma raonable un progrés econòmic i un creixement, un estat del benestar i una democràcia política raonables. Altres territoris del món tenen una o dues d'aquestes potes, però no les tres. Molta gent diu ara que aquestes tres potes són incompatibles i que cal sacrificar l'estat del benestar, o fins i tot la democràcia política, acceptant ser governats per tecnòcrates i acceptant mesures que es prenguin igual per a tots els països. Si la UE tenia un sentit, era demostrar que democràcia, estat del benestar i creixement són compatibles i es poden reforçar mútuament. Acceptar aquesta tesi i renunciar al valor històric de la UE és un luxe que no ens podem permetre.

—**A la UE ja comencen a manar alguns tecnòcrates, i es prenen algunes decisions que afecten el conjunt d'estats. No hi ha marxa enrere?**

—És cert, però m'agrada recordar un dels versos del poeta grec Konstantinos Kavafis, "no diguis que va ser un somni", en referència a un Marc Antoni derrotat a Alexandria que té la temptació que no valia la pena recuperar allò que havia perdut, i algú li recorda que no va ser un somni. En el

cas de la UE, no és un somni, la història ha demostrat que aquest model únic és viable, i que cal evitar que sigui una víctima de la crisi.

—**Molts governs han fet una gestió ineficient; per tant, l'origen de tots els mals no és només Brussel·les.**

—Quan passen coses tan greus com ara, la responsabilitat no és monolítica. Els països del sud d'Europa van cometre tota mena d'errors, no sols els governs, també la societat, perquè tothom va ser còmplice de les bombolles, per acció o per omissió. Hi ha una responsabilitat col·lectiva, perquè els països del nord que ara es posen les mans al cap dient que al sud són paràsits i malgastadors, sabien perfectament a què es dedicaven els recursos que arribaven de la UE i no van dir res. D'altra banda, els organismes reguladors que havien de passar comptes no van fer-ho amb els excessos que es detectaven, ni a nivell nacional ni a nivell europeu, i tenien tota la informació. I quan passa, els *lobbies* poderosos escombren cap a casa. A Europa sempre hi ha hagut sectors socials que en el passat havien tingut posicions de privilegi, que consideraven la democràcia un peatge que calia pagar per enriquir-se i l'estat del benestar una concessió per a frenar les temptacions comunistes. I ara s'estan aprofitant de la situació per a rebaixar la democràcia i l'estat del benestar.

—**Quins són aquests *lobbies* a què apunteu?**

—La gent que periòdicament es reuneix a les cimeres com Davos no crec que consideri un valor molt elevat la democràcia política o l'estat del benestar. Només cal veure quina gent parla més elogiosament de la Xina, que pot créixer econòmicament sense necessitat de democràcia, o com Rússia pot anar tirant sense ser una veritable democràcia. Els interessos d'aquesta gent no tenen res a veure amb els interessos de la majoria de la població, que coincideixen amb el model històric de la UE. Aquests *lobbies* són els que utilitzen expressions com “no hi ha més remei”, “no hi ha alternativa”, amb un somriure difícil de dissimular perquè estan complaguts amb aquesta situació.

—**A Brussel·les hi ha tecnòcrates que utilitzen aquestes expressions constantment.**

JORDI PLAY

—Molts!, perquè la democràcia no arriba a determinades cúpules. Quan hi ha eleccions en un país, tothom es preocupa de qui serà el ministre d'economia o d'educació, però ningú no es preocupa de qui parlarà en nom del país a la UE, al Fons Monetari Internacional o a l'Organització Mundial del Comerç. I després et trobes que les persones que prenen decisions allà són alta tecnocràcia, elits ben relacionades entre elles i educades en determinades universitats, que no són el reflex dels canvis polítics que es deriven dels processos democràtics.

—**A la UE mana Angela Merkel o aquesta tecnocràcia?**

—Mana una determinada elit que està molt ben instal·lada a les altes instàncies de poder polític i financer a Alemanya, però també elits d'altres països.

—**La línia oficial de la UE continua sent l'austeritat. I res més. Aquest és el problema, el res més?**

—Exactament, calen equilibris raonables. L'austeritat és una bona eina per a redreçar els excessos, però una austeritat a ultrança ja s'ha demostrat contraproduent. Europa necessita un equilibri molt més raonable entre l'austeritat i l'estímul del creixement. Fins i tot si hi ha un problema important amb l'endeutament públic, com és el cas, diversos estudis històrics comparatius —per exemple, la Segona Guerra Mundial— demostren que la millor forma de reduir les taxes d'endeutament és estimulant el creixement.

—**És la recepta que van aplicar els Estats Units des que allà va esclatar la crisi, amb origen en les hipoteques subprime?**

—Sí, i per això els EUA estan sortint molt millor que nosaltres, perquè no han tingut la cotilla d'una ortodòxia interpretada de forma restrictiva que s'ha revelat profundament empobridora per a Europa. L'ortodòxia europea està fent la recessió més greu del que seria imprescindible.

“Espanta la lleugeresa amb què es prenen les decisions a Brussel·les. El cas de Xipre és la prova d’aquesta insensatesa”

—Per què, aquesta ortodòxia tan disciplinada? Quines alternatives hi ha?

—Per exemple, el Banc Central Europeu, per motius històrics —Alemanya va posar restriccions a les seves atribucions perquè temia una inflació desbocada— no ha tingut atribucions per a fer una política monetària agressiva com la que ha fet els Estats Units, el Banc d’Anglaterra o recentment el Banc del Japó, molt més agosarada. Però ha arribat el moment que el BCE sigui en realitat un banc central, i ha de tenir més marge de maniobra per a fer polítiques expansives com a mínim semblants a les de la Reserva Federal.

—Els errors del govern de Xipre, que va inflar la seva economia amb capital estranger, justifiquen la duresa de l’acord final i els riscos que comporta per al futur de la UE?

—El cas de Xipre és el paradigma dels despropòsits. La decisió de posar un impost fins i tot als estalvis modestos a les tres de la matinada evidencia

les idees pertorbadores i pertorbades que poden sortir de la presa de decisions a Europa. La decisió de Xipre és una prova de la lleugeresa i la insensatesa del model de presa de decisions.

—Quina lliçó se n’extrau, de Xipre?

—S’ha arribat a unes situacions a les quals mai no s’hauria d’haver arribat. El que estava passant a Xipre amb capitals volàtils ho sabia tothom que ho havia de saber. Xipre va voler ser les Bahames del Mediterrani, però ningú no va prendre cap mesura per a aturar-ho, i ara s’ha volgut tallar d’una forma radical i se’ls ha escapat de les mans.

—Xipre no és ni l’Estat espanyol ni Portugal. Però, vista la lleugeresa amb què es prenen les decisions, hom no pot estar massa tranquil.

—El més preocupant és, precisament, la lleugeresa amb la qual es prenen les decisions, i això podria passar també amb països més grans i sistèmics com pot ser l’Estat espanyol. M’agradaria pensar que si hi ha res de positiu amb Xipre és que els mandataris europeus hagin entès que no poden tornar a fer les bretolades que han fet, però potser és confiar massa, i no posaria la mà al foc que això no es tornés a repetir. Segurament Margaret Thatcher tampoc no hi confiaria massa.

—De fet, Thatcher també preveia la desaparició de l’euro. Xipre n’és un primer indicatiu?

—El destí no està escrit, però sembla clar que si els europeus continuem acumulant bretolades com les de Xipre, nosaltres mateixos condemnarem l’euro. Per tant, Xipre va en la línia d’allò que anticipava la senyora Thatcher. Amb tants desequilibris, errors i lleugereses en la presa de decisions, al final convertirem en veritat coses que eren impensables. Fa cinc anys hi havia qüestions que eren impensables, com ficar la mà en els dipòsits dels clients, però en un moment determinat esdevenen possibles i quatre dies després resulta que són imprescindibles!

—Si els tecnòcrates que governen Brussel·les no entenen el missatge, no hi ha massa possibilitats de redreçar la situació.

—La crisi està resultant ser el brou de cultiu d’uns increments de la desigualtat de la distribució de la renda que s’apropa a nivells de dècades en-

rere. I els tecnòcrates que governen Brussel·les tenen en aquest empobri- ment de les classes mitjanes i populars el seu objectiu més destacat per atacar. El model europeu es basava en unes classes mitjanes bastides per empresaris i emprenedors amb capacitat d’empenta, i aquesta classe mitjana ara es troba amb moltes dificultats i sense perspectives de futur, s’està desestructurant la societat europea. Per tant, aquests tecnòcrates actuarien amb insensatesa si, per afavorir els seus interessos, minoritaris, acabessin de destruir aquesta societat. Si són sensats, canviaran el rumb.

—Quan s’albira alguna alternativa, tampoc no té possibilitats de provocar un gran canvi a Europa. El president francès, el socialista François Hollande, va intentar-ho i ha fracassat a Brussel·les.

—És un cas clar, sí. Perquè aquests tecnòcrates i molts vicis institucionals adquirits fan molt difícil que una alternativa de progrés que ens retorni al significat del model europeu pugui contrarestar la ideologia dominant. Hollande no se n’ha sortit, tampoc a casa seva. Qui va destruir l’Europa de finals del segle XIX i principis del segle XX van ser les elits europees, que no van saber aturar a temps un camí que ens va dur a una guerra mundial. I ara, no per la via militar però sí per la financera i econòmica, les elits financeres porten Europa al camí de la seva destrucció una altra vegada. Seria un gran fracàs històric no sols per a Europa sinó per al conjunt del món. Perquè hi ha països que poden inspirar-se en el model europeu, com el Brasil, i si aquest model es perd, de retruc cau un referent per a d’altres països emergents que es construeixen sobre democràcies sòlides. Perquè, al final, qui mana al món no només exporta mercaderies, també valors. Per tant, seria molt greu que ningú no defensés el model europeu, perquè aleshores el futur de l’economia mundial estarà determinat per models en què la democràcia política tingui un paper secundari i que els compromisos dels poders públics amb les polítiques socials siguin anecdòtics. Això és nefast per a Europa però també per a l’economia mundial.

Gemma Aguilera